

veu ---?» (§ 229, Ag. III, 264.13); no menys en la part de Galba (§ 317). «Les vèrgens, mogudes per naturalea / --- / sequixen prou *voltes* al qui les menysprea, / y al trist qui les ama y en tot les conrea, / li fugen y'l vexen y no-l volen bé», *Viudes i Donzelles* (v. 231).

I és molt freqüent en el S. XVI, en textos ben allunyats d'Itàlia: «avia dinat en casa de dit mestre Nich. Borgonyó y també hy he dinat una altra *volta*» SdUrg., a. 1585; el DAg. el cita en un *Confort* de 1533 i en el *Lunari* d'A. Roca de 1568; *AlcM* en la trad. d'Albert Magne (1490) i les *Faules* Isòpiques.

És cert que no es pot comparar això amb el caràcter general i quasi exclusiu del mot en italià, des dels orígens: ja freqüentíssim en Dante («con essa pènsaci alcuna *volta*», *Inf.* xvi, 107, i altres sis amb aquest sentit, en rima, en la *Commedia*). També és veritat que alguns dels testimonis cat. més antics són més o menys suspects d'influència italiana: «la sobravinent nit nos constringué a dar fy, aquella *volta*», *Corbatxo* (BDLC xvii, 13), «no deu dexar-ne exir --- massa sovint sinó ben poquetes *voltes*», *L. de Coc* de Mestre Robert.

El fet que sigui estrany a les altres llengües romàniques, pot fer pensar, doncs, que pogué haver-hi cert contagi de l'it., pel major tracte cat. amb It., però només en el sentit d'afavorir un ús ja autòcton, però limitat. Car tanmateix l'absència en les altres llengües romàniques tampoc és absoluta, si bé la presència hi és quasi nul·la en algunes, i en algunes força més dèbil: només pocs casos en textos provençals entorn de 1400,¹ i avui *vouto* en lloc de *fes* o *vegado*, és admès en la llengua felibrenca de Provença (però poc, *Tresor dóu Fel.*). En domini castellà, l'ús a l'Argentina el fa suspecte d'italianisme, per més que justament es trobi en l'ambient menys suspecte de lunfardisme (el «gauchesco»). A l'alt Aragó, on ja consta en data més arcaica que enlloc, hi hagué almenys el punt d'arrencada: la locució *a boltas* 'per torn, alternativament': «F. Maza et J. d'Araost, amos *a boltas*», a. 1181, *Cart.* de Fanlo, 127.

Avui en català l'únic mot vàlid pertot i en tots els tons és *vegada*, i fins en les zones on el concurrent *volta* té més curs, també allà *vegada* (val., bal.) és el més arrelat. De l'Ebre cap al Nord, no sols aquest, sinó que *cop*, tant o més usual que *vegada*, ho és incomparablement més que *volta*, en tots els tons de llengua. *Volta* hi és enterament absent de l'ús oral, i admès en literatura; cert que es nota particularment en autors d'estil poc distingit (en part amb algun deix macarrònic): «la Pepa s'eixugà 'ls ulls --- y despedint-se per darrera *volta* del vehinat, s'acomboyà ab la comitiva», Pons Mass. (últims mots de *L'Auca d. l. P.*, 237). Tanmateix també en algun de tan pur i bellament normal com Massó i Torrents; pujant cap als estanyes de Noedes, passa «tot el pla --- de petits xaragalls --- en aquestes regions altes i serenes, on tot brolla com per art d'encantament, un hi està *a voltes* temerós i sembla com si fes nosa a la Natura ---» (*Croquis* I, 13).

Mai, però, en altres prosistes de cat. central, com Pous i Pagès, N. d'Oliver, Fabra, Coromines; però més en poesia, i sobretot la locució *tal volta* 'potser', que té pocs partidaris en cat. central, es troba tanmateix en alguns grans escriptors, sobretot alguns que no manquen de cert colorit comarcal, d'entorn del Montseny. És el cas ja de Verdaguier, que també usà *a voltes*: «la neu --- vos vol amortallar: / *a voltes* dins ses coves de vidre sona y canta: / lo viatger ou música suau sota sa planta: / ay d'ell --- / lo pont de neu se trenca que amaga la gelera / --- rodera / del carro de la mort», «Que altívola és sa calma!, que esplèndida sa roba! / --- / besan son front, quedant-s'hi per joves, les estrelles, / y *a voltes* diu que hi para, volant pel cel entre elles, / son vol lo serafí», *Canigó* (iv, 263, 171).

Tal volta 'potser': «En gran amfiteatre la timbera / s'arqueja cap al cingle de Batera, / y gola immensa del ferreny tità, / lo que és avuy un gorc y ampla gelera / *tal volta* fou lo cràter d'un volcà», id. ix, 17e. Sentit que a penes es pot discernir del més originari 'algun cop, de tant en tant', que ja va usar en temps juvenil: «a sos costats s'enfonsan y naixen illas noves, / y penjant-s'hi ab bels tristos, *tal volta*, algun cabrit, / espera a ser pastura de les marines llobes, / que l'endret hon va nàixer torne ser englutit», *Atl.*, esborrall de 1867 (v, 20b). També en d'altres escr., però singularment en Ruyra: «En flacar una mica la meva vena, deixava la tasca --- abandonava l'obra; m'embrancava *tal volta* per altres camins, als quals em cridaven visions més fresques --- i un cop afressada quasi del tot, la deixava també per una altra de més temptadora, que recorria *tal volta*, a salts, a salts» (pròleg de *La Parada*, p. 56f.). Oralment algun cop entorn del Montseny: no crec que sigui casual que l'única nota que tinc de l'ús oral en gent rústica del Princ., sigui d'un pagès d'Osona que *tal bôlta*, deia *no el podré acompanyar* (Muntanyola, 1935).

Incomparablement més comú a les regions de Migjorn. I més que enlloc és valencià, on *vegà*, *vegáes*, és certament ben popular i espontani, però *volta* se sent a tothom i a cada pas; probt. no és casual, doncs, que els testimonis clàssics siguin valencians, i no cal dir que allà abunda en tots els escr. («semblà a Aleix deu *voltes* més intensa», EnrValor). En nivell oral, freqüència perceptible d'un cap a l'altre del País: a la Vall de Gallinera p. ex., supra; «*tantex vóltes* que esperàem vore'l ---»: mots amb què m'acollien els amics de CastPna. (1961) etc. Ja l'he citat en MGadea, en qui es troba també la frase feta més reticent que irònica: «*a vóltes* no 's com a *vegaes* ---» (*T. del Xè* III, 134; *AlcM*. Refr. a).

Un poc menys copiós a les Illes, però també allà és de pertot, i molt més usat que en el Princ.: «repetició d'una cosa» *DFgra*; «confessar-se lo manco una *volta* en l'any» mana AMAlcover (*Cont.*, 66), «una *volta* entès ---», «no hi tornes a entrar cap *volta*» PdAPenya. Parlant, ho anoto a cada pas: «*voltæx* diuen que s' aigo hi roman ---» Felanix (1964) I no menys a les altres illes: eiv. «*volta*: vez» (i també